

Het Groene blad

IVN Veenendaal-Rhenen - Zomer 2025

Kleurwedstrijd en fotowedstrijd ter gelegenheid van 40-jarig Jubileum

Voorjaar in Groenhofstuin rondom IVN-gebouw

Zenderstation Radio Kootwijk en zandverstuiving Kootwijkerzand

Contactpersonen Werkgroepen

Bomen en Openbaar groen

Carlo van de Weerd

0318-561134

bomen@ivnveenendaal-rhenen.nl

Excursies

Carlo van de Weerd

excursies@ivnveenendaal-rhenen.nl

Natuurpaden

Harmannus Harkema

natuurpaden@ivnveenendaal-rhenen.nl

Scholen Veenendaal

Bert de Ruiter

scholenwg.veenendaal@ivnveenendaal-rhenen.nl

Moestuin de Duiventoren

Dorthy Reijn

moestuin@ivnveenendaal-rhenen.nl

De Zwammen (12-18 jaar)

Martijn Stip

0317-619935 / 06-12660557

stipenreijnierse@gmail.com

Weidevogelbescherming

Roelof de Jong

06-13269280

wbw@ivnveenendaal-rhenen.nl

Natuurtuin Diddersgoed

Bert Budding

06 25388995

diddersgoed@ivnveenendaal-rhenen.nl

Mediatheek

Suze Hörchner

0318-513613

mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl

Duurzaamheid

Ton Ezendam

duurzaamheid@ivnveenendaal-rhenen.nl

Vogels

Ilse Heurkens

vogels@ivnveenendaal-rhenen.nl

Scholen Rhenen

Jennie Jansen-Rogers

scholen.rhenen@ivnveenendaal-rhenen.nl

Redactie Groene Blad

Tijdelijk: Tineke Wouda en Henk te Paske

redactie@ivnveenendaal-rhenen.nl

NatuurWerkt!

Ilse Kanijs

natuurwerkt@ivnveenendaal-rhenen.nl

Communicatie en PR

Cokkie Gadella

0318-550806

pr@ivnveenendaal-rhenen.nl

Tuin De Groenhof

Het Tuinteam

groenhoftuin@ivnveenendaal-rhenen.nl

De Groenhof

In de Groenhof bevinden zich het Natuur- en Milieu Educatief Centrum (NME-centrum) en de Mediatheek.

Adres: Prins Willem-Alexanderpark 317 3905 CK Veenendaal

T. 0318-589 555. B.g.g. Suze Hörchner, T. 0318-513 613

Openingstijden: woensdag 14:00-16:00 uur of na afspraak met coördinator Suze Hörchner

Gesloten tijdens schoolvakanties én in de maanden juli en augustus

mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl, groenhof@ivnveenendaal-rhenen.nl, ghorchner@planet.nl

www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen

Webmaster en Nieuwsbrief

Ernst van Rijssel webmaster@ivnveenendaal-rhenen.nl

Henk te Paske nieuwsbrief@ivnveenendaal-rhenen.nl

Het Groene blad

IVN Veenendaal-Rhenen - Zomer 2025

Als ik dit voorwoord schrijf is het nog lente, maar het lijkt of die dit jaar bijna wordt overgeslagen: de temperatuur is omhooggeschoten in het begin van de lente. Daarna hebben we veel pieken en dalen gezien. Zoals al langer wordt aangegeven lijken we te zien dat de extremen groter worden en dat geeft een extra belasting op de natuur.

Wat ik wel interessant vind, is dat het logisch zou lijken, met die warmere temperaturen, dat flora uit warmere streken beter bestand zou zijn tegen deze veranderingen. Maar onderzoek geeft aan dat juist inheemse en lokale planten en bomen beter bestand zijn tegen de klimaatverandering. Zoals ik het begrip, lijkt dit te maken te hebben met het feit dat inheemse planten zijn ingespeeld op elkaar, de dieren en hun omgeving. Daarnaast is er in grotere populaties van planten en bomen een grotere genetische variatie. Dit zorgt er met elkaar voor dat het systeem als geheel robuuster is en beter bestand is tegen veranderingen.

Reden te meer om daar met elkaar oog voor te hebben in onze tuinen en omgeving: plant lokale planten en struiken. Kijk bijvoorbeeld eens naar het project Heuvelrugtuinen: waar jouw tuin, door het aanplanten van de juiste inheemse soorten, een verlengstukje wordt van de Utrechtse Heuvelrug! Ook de insecten varen daar wel bij omdat zij juist weer afhankelijk zijn, en ingespeeld zijn op die lokale soorten.

Wij vieren als IVN Veenendaal-Rhenen dit jaar ons 40-jarig jubileum met als thema "vergroenen". Dat gaat wat ons betreft niet alleen over meer groen maar ook over het "juiste" groen: dus inheemse soorten die passen in de omgeving en die omgeving versterken.

Eén van de initiatieven is om in de gemeenten Veenendaal en Rhenen 40 inheemse bomen aan te planten op plekken waar nu nog geen boom staat. We zijn in gesprek met de gemeenten en er lijkt genoeg ruimte te zijn om dit plan uit te voeren. Daarbij willen we kijken welke bomen daarvoor geschikt zijn en gaan bijdragen aan een meer robuuste omgeving.

Deze 40 bomen mogen niet te jong en klein zijn: het moeten al stevige boompjes zijn om te voorkomen dat ze het niet redden. Dit kost natuurlijk geld, dus als je het leuk vindt om een bijdrage te leveren aan dit initiatief, dan willen we je uitnodigen om een donatie te doen, speciaal voor dit project. Dit kan door een donatie te doen op rekeningnummer NL95 INGB 0004 7381 18, o.v.v. "40 bomenfonds" of scan de QR-code.

Let op: bijgaande QR-code is maar beperkte tijd geldig. Als hij niet meer werkt, maak dan geld over via een overschrijving op voornoemde rekening. Doe mee en help ons op deze manier een blijvende en duurzame bijdrage te leveren aan onze omgeving, waar we met alle mensen in Veenendaal en Rhenen nog lang van kunnen genieten!

Willem Ladiges
Voorzitter

Inhoud

- 4 Slenterpaadjes
- 6 Weidevogels Binnenveld
- 7 Huize Kernhem
- 9 Blauwe Bever-Scholen
- 10 Kleur/fotowedstrijd 40-jarig jubileum
- 11 Kootwijk-Zender en Zand
- 15 Broeihopen ringslang
- 16 Planten determineren

COLOFON

Foto's voor- en achterpagina:
Tineke Wouda

REDACTIE

Vacant
redactie@
ivnveenendaal-rhenen.nl

VOORZITTER

Willem Ladiges
voorzitter@
ivnveenendaal-rhenen.nl

SECRETARIS

Julia Ladiges
secretariaat@
ivnveenendaal-rhenen.nl

PENNINGMEESTER

Ida Waanders
penningmeester@
ivnveenendaal-rhenen.nl

VERTROUWENSPERSOON

Gerard Vernooij
vertrouwenspersoon@
ivnveenendaal-rhenen.nl

Het Groene Blad verschijnt 4x per jaar. Sluitingsdatum van herfst-/jubileumnr. is 12 augustus 2025.

NL95 INGB 0004 7381 18
t.n.v. IVN Veenendaal

Slenterpaadjes

Na alle nattigheid een droog voorjaar, al was het meteen erg droog voor de flora. Vergeleken met vorig jaar was het nu eerder later met het groeien en bloeien door de nachtvorsten, die vrij lang aanhielden. Maar het komt altijd weer in orde, als ik foto's bekijk van afgelopen jaren. Nu met de zomer vol met veel jonge vogels die het goed doen, want dit voorjaar heb ik veel vogels gehoord en gezien. In mijn vogeltuin veel jonge kwetterende huismussen; die vrij lang blijven bedelen bij hun ouders, die toch weer toegeven en de bedelende kleintjes heel wat keren die opengesperde snaveltjes volstoppen!

De spechten doen het goed, vooral de grote bonte en de kleine spechten roffelen wat af. Zodra ik ze hoor blijf je staan in de hoop dat ze zich laten zien. Natuurlijk zitten ze altijd aan de andere kant van de stam! Over de grote bonte specht valt heel wat te vertellen; De Rooms-Katholieke kerk probeerde in het begin van de door heidenen geëerde planten en dieren en gebruiken te veranderen en in diskrediet te brengen. De goden van de donder, de Romeinse god Mars en de Germaanse god Donar, waren de goden van donder, bliksem en regen en bijgevolg ook van de vruchtbaarheid. De specht werd dan ook beschouwd als bliksemvogel, vuur- en regenbrenger. Het rode kapje van de specht was een vuursymbool, ook roodborstje, de boerenzwaluw, ooievaar hadden verband met Donar en vuur. Het geroffel van de specht: op een dode tak of boom bootste hij de donder na. Als regenbrenger begint hij te roepen als hij aanvoelt dat het gaat regenen. Men dacht toen dat de vogel dorst lijdt en om water roept. Hij roept dan: "Giet, giet!" En dan begon het toevallig net te gieten.

Hij kreeg volksnamen als regenpieper en gietvogel, de wetenschappelijke naam, *Dendrocopos Major* betekent grotere houthakker. Maar ook boompijker of houtpijker of

bloedspecht. Grote bonte spechten kunnen maar liefst 20 keer per seconde of 12.000 keer per dag op een boomstam tikken. Ze zijn net zo groot als een zanglijster, drie kleuren, wit en zwart voor het vrouwtje en het mannetje heeft een rode pet. Het roffelen op de bomen doen ze om allerlei insecten, larven van kevers uit te jagen. Ze zijn ook niet afkerig van wespen, sprinkhanen en spinnen. Maar het zijn ook liefhebbers van de zaden van dennenappels. Ze klemmen die in een spleet van de schors zodat er een "aambeeld" ontstaat. Zijn "smidse" wordt gekenmerkt

Grote bonte specht

pentekening: Aly van Eijk

door hopen uitgepulkte dennenkegels die aan de voet van de boom liggen. Eikels en beukennotjes, bessen en soms vergrijpt hij zich aan andere nesten van kleinere vogels. Het zijn holenbroeders, nestkasten zijn niet aan ze besteed, Ze hakken zelf de gaten in een boom van zacht hout en de bodem van hun hol is bedekt met houtspaanders. Ze hebben één broedsel per jaar, 5-7 eieren worden in 12 dagen uitgebroed. De jongen zitten 20-23 dagen in het nest, de ouders broeden allebei, dus de taken zijn eerlijk verdeeld! Wanneer ze uitgevlogen zijn worden ze nog 10 dagen verzorgd.

Een van onze bekendste bloemetjes die als het niet vriest, bijna het hele jaar te zien zijn is het madeliefje. Het is een heel algemeen plantje, wat haar bloemen naar de zon draait. Na koude nachten zijn de punten van het witte bloempje rood. 's Nachts en bij koel weer gaan de blaadjes dicht. Vroeger associeerde men de plant met oorlog. Ze bloeiden op de strijdvelden en werden gebruikt om de bloedende wonden te stelpen. Het madeliefje heeft een ontsmettende werking en helpt met wonden te sluiten. Maar ook in salades en thee getrokken van de bloemen en het blad werkt goed voor allerlei kwalen, reinigend en

Koninginne- of leverkruid met vlinders

pentekening: Aly van Eijk

Zomergedicht

Papavers en margrietten

pentekening: Aly van Eijk

vochtafdrijvend en wekt de eetlust op. Maar sommigen vinden het onkruid en het wordt fanatiek uit de keurige gazons verbannen. Anderen vinden het prachtig en kinderen door de eeuwen heen en ook nu nog vlechten er kransen van. De naam is afgeleid van maagdenliefje, de soort was het symbool van de Maagd Maria.

Het belooft een goed bosbessenjaar. De bloei was uitbundig en ze hebben niet geleden onder de nachtvorsten. In het begin zag je ondanks de koude, hommels druk in de weer om de nectar eruit te halen. En na de bloei de mini kleine groene bessen. Juni, juli hoop ik er af en toe een besje te proeven.

En dan onze zomerflora, te veel om op te noemen: het vingerhoedskruid, margrietten, de heerlijk ruikende kamperfoelie. Overal tussendoor geslingerd de haagwinde, ook een gehaat onkruid. Maar het is zo'n mooi gezicht, zeker wanneer er in het midden een bij of insect zit. Dan is er de heide die gaat bloeien, met al het gezoem van de duizenden bijen erboven. En bij het water, de witte waterlelies, knalgele dotters, gele lissen aan de waterkant. Ik zeg: "Kijk en geniet!"

Aly van Eijk

Poes

foto: Daphne Kalff

in de tuin uit de zon

het regent

bloemblaadjes op haar hoed

de buren borrelen

buiten

praten kabbelend als

waterkipjes gekwebbel

de kat slaapt, ligt

als een dood konijn onder

een struik

witbier is maar 5%

dat is dus later

dronken dan met

rosé

Daphne Kalff

Weidevogels

Ijsvogel

foto: Roger Roelofsma

Op zaterdag 3 mei jl. hebben we in Veenendaal de Fietsexcursie Weidevogels gemaakt. We hadden een leuke en gezellige groep van 19 mensen. Onder de bezielende leiding van amateur-ornitholoog Gert ten Haaft, die alle in Nederland voorkomende weidevogelsoorten en hun specifieke geluiden van elkaar weet te onderscheiden, trokken we fietsend langs de velden, op zoek naar weidevogels.

En niet zonder succes: de hele onder vogelaars bekende big five (grutto, kievit, scholekster, tureluur, wulp) kwam voorbij. Maar daarnaast hebben we ook onder meer de rietgors, de gele kwikstaart, de kleine plevier, de ooievaar, de blauwe reiger, de zilvereiger, de kuifeend en de krakeend gezien. Eén van de deelnemers had zelfs een zeearend waargenomen. Bij nadere inspectie bleek het echter om een blauwe reiger te gaan....

Toen de excursie bijna ten einde was zagen we op een takje boven het water een ijsvogel, die daar lange tijd stilletjes bleef zitten. Wat een prachtig vogeltje! En in de verte kwamen er zomaar opeens twee reeën voorbij. Het meest bijzondere had Gert voor het laatst bewaard: in een nat weiland liep een hele groep kemphanen rond, die we van dichtbij konden bewonderen. De kemphaan kwam vroeger in Nederland veel voor, maar het aantal kempha-

nen is hier de afgelopen decennia drastisch gedaald. Zelfs Gert had nooit eerder een kemphaan in het wild gezien.

Dankzij de telescopen die Bert en Wim bij zich hadden, konden we de vogels in de verte buitengewoon goed zien: prachtig! Het weer hadden we natuurlijk niet in de hand. Maar ook dat was fantastisch: kon niet beter! Gert, heel hartelijk dank voor deze boeiende en uitermate geslaagde excursie. En dat allemaal voor een zeer schappelijk prijsje (€ 0,00).

Roger Roelofsma

Kemphaan (man)

foto: Roger Roelofsma

Kemphanen op de wieken (vrouw)

foto: Roger Roelofsma

Kemphanen (vrouw)

foto: Roger Roelofsma

Davidsplein 11 - 3905 AZ - Veenendaal - Tel: 0318-510106
www.flowerexplosion.nl - info@flowerexplosion.nl

Huize Kernhem

Landgoed Kernhem

foto: Bert Budding

Wandel je rond Huize Kernhem in Ede, dan zie je steeds in de verte het oude landhuis liggen, lopen er herten op de graslanden? Nee, het zijn de beige/bruin gekleurde Jerseypinken van Maatschap Van de Voort. Deze dieren liggen in de schaduw van een fraaie solitaire Rode Beuk. Roepende kauwen in de Doolhoflaan en heel veel wandelaars uit Ede lopen via de Doolhoflaan naar het Edese Bos. Huize Kernhem, gebouwd in 1803 in neoclassistische stijl, ligt in het midden van het huidige landgoed. Vroeger stond hier een kasteel(leengoed) van de Hertog van Gelre. In dit fraaie pand bevindt zich de trouwzaal van Ede en hier worden ook concerten gehouden en er is ook een expositieruimte die elke 14 dagen wordt vernieuwd. Het landgoed is eigendom van de gemeente Ede.

Oudste zomereik op erf van boerderij Bouwhuis

foto: Bert Budding

Het landgoed (50 hectare) is al behoorlijk verstedelijkt aan de buitenranden, toch is het gebied rijk aan natuurwaarden. De boommarter komt er voor op steenworp afstand van de woonwijk Kernhem en er worden ook regelmatig jongen geboren. In het gebied liggen twee bewoonde dassenburchten. In drie kleine watertjes zijn kolonies van de bruine kikker. Het gebied was in de negentiger jaren rijk aan vleermuissoorten maar dat lijkt behoorlijk afgenomen, mogelijk door de stedelijke uitbreidingen. Het gebied wordt doorkruist met oude en jonge beukenlanen. De oude beuken hebben het steeds moeilijker door droogte, hitte en grondwaterstandsverlaging. Er gaan tientallen beuken dood.

In de holten broeden veel holenbroeders als kauw, spreeuw, grote bonte specht en boomklever. Aan de oostzijde van het landgoed ligt een eeuwenoude wildwal, aangelegd omstreeks 1400 om het wild van de akkers te houden. Deze wildwal is de langste wildwal van ons land en loopt van Lunteren naar Wageningen. Door het opwerpen van een aarden wal met aan beide zijden diepe steile greppels, het beplanten van eiken- en doornstruiken en het plaatsen van houten schuttingen, hield men het wild tegen. Op de wal groeit de eikvaren.

In de lanen wordt het blad in het najaar eenmaal van de paden verwijderd en het blad blijft zoveel mogelijk onder de bomen liggen. Er is een plaatselijk leuke vegetatie tot ontwikkeling gekomen van look-zonder-look, robertskruid en nagelkruid. Door de uitbreiding van look-zon-

Jerseypinken onder rode beuk

foto: Bert Budding

der-look is ook het fraaie vlindertje 'oranjetipje' weer een regelmatige gast. De vlinder legt zijn eitjes op deze plant. Op het landgoed liggen vier monumentale boerderijen: Engelenhove, De Slijpkruik, Bouwhuis en Kalverkamp. De panden hebben fraaie luiken en beplantingen. Op het erf van boerderij Bouwhuis, Kernhemseweg 15 staat de oudste zomereik van Ede, ruim 300 jaar oud. Omtrek van de boom is 5,52 meter gemeten in 2021. In de periode van 2014 t/m 1 maart van dit jaar was ik o.a. beheerder van landgoed Kernhem. Ik geniet nu van mijn pensioen...veel buiten.

Bert Budding

Houtwal

foto: Bert Budding

Voorjaar in de IVN-tuin

Het zonnige weer van de laatste weken maakt dat de tuin van de Groenhof nu een prachtige zee van groen is met erg veel bloemen. Zowel in de bijen- en vlindertuin en de heuvelrugtuin bloeit alles nu uitbundig. De heuvel ernaast is ook een plaatje om te zien met o.a. de witte schuimbloem (*Tiarella cordifolia*), ook wel de Perzische muts genoemd, de rotsooievaarsbek (*Geranium macrorrhizum*), kruipend zenegroen (*Ajuga reptans*) en vergeet-mij-nietje (*Myosotis sylvatica*).

Gaf het vorig jaar met alle regen veel overlast van slakken, dit jaar hebben wij daar weinig last van. Wel zijn er dit jaar veel bladluizen. De lieveheersbeestjes en hun larven kunnen hun buik rond eten. In april waren er daarvan nog maar weinig te zien, maar nu zijn zij er volop. Wel zie ik nog niet zo veel bijen en hommels, nog minder zweefvliegen en maar enkele soorten vlinders. Een daarvan is het boomblauwtje (*Celastrina argiolus*). Hier zit het op een vergeet-mij-nietje (*Myosotis sylvatica*) in het zonnetje te genieten van de nectar.

Zuringrandwants

foto: Piet Knopperts

Bij het bijenhotel is een rosse metselbij bezig en enkele dagen later zien we dat er een aantal van de gaatjes is dichtgemetseld. De rosse metselbij (*Osmia bicornis*) is een lid van de familie van de behangersbijen en daarvan de meest voorkomende soort in Nederland. Het heet 'rosse' vanwege de rode lichaamsbeharing en 'metselbij' omdat het nadat in een holte de eitjes zijn gelegd, het die dichtmetselt.

Een volwassen zuringrandwants (*Coreus marginatus*) zag ik op een stengel van een margriet in de bijen- en vlindertuin. Deze wantsen zijn goede vliegers en houden ook van in de zon zitten. De zonnewarmte maakt dat zij sneller kunnen bewegen en vliegen. Wantsen zuigen sappen uit planten en zaden en de zuringrandwants zoekt daarvoor zoals zijn naam al zegt vaak zuring, maar ook rabarber en duizendknoop. Nu hebben we geen rabarber in de tuin, maar zuring is er wel en bij de vijver staat de duizendknoopsoort adderwortel, dus vindt het vast wel wat te eten.

Boomblauwtje op vergeet-me-nietje

foto: Piet Knopperts

Juffer valt ten prooi aan bootsmannetjes

foto: Piet Knopperts

De vijver is maar een klein onderdeel van de tuin, maar daar gebeurt eigenlijk wel altijd wat. Een paar weken terug een koolmees (*Parus major*) die uitgebreid aan het baden was, prachtig om te zien.

Op het ogenblik zijn het vooral de libellen en juffers die er actief zijn. In april waren er de eerste vuurjuffers (*Pyr-rhysoma nymphula*). De larven van deze juffers zijn al vol-groeid als de winter begint. Daardoor kunnen zij al vroeg in het voorjaar uitsluipen. Half april heb ik deze vuurjuffer al in de IVN-tuin gezien.

Niet alle libellen- en jufferlarven, die uit het water komen lukt het om met succes uit te sluipen, te drogen en daarna weg te vliegen. De eerste vliegtochtjes zijn nogal stuntelig om te zien en het komt voor dat zij in het water vallen.

**HUIBERS
ELECTRA B.V.**

Sinds 1948

Elektrotechniek & Elektrovakzaam

Laan der techniek 3
www.huibersselectra.nl

Veenendaal
Tel.: 0318 - 513245

Koolmees

foto: Piet Knopperts

Bloeiende tuin - heuvelgedeelte

foto: Piet Knopperts

Met natte vleugels houdt het vliegen op en worden zij een prooi voor de bootsmannetjes en de platwormen in de vijver. Bootsmannetjes (*Notonectidae*) of ruggenzwimmers, zoals zij ook wel genoemd worden, horen bij de familie van de wantsen en voeden zich met o.a. muggenlarven, maar vinden zo nu en dan zo'n gesneuvelde juffer ook niet te versmaden.

Iedere keer zijn er weer andere mooie en boeiende dingen te zien in de IVN-tuin. Kom dus, als je gelegenheid hebt, eens kijken. Op dinsdagochtend is het tuinteam er altijd bezig en de medewerkers willen je er graag meer van laten zien en er over vertellen.

Piet Knopperts

Blauwe Bever

De excursies van de IVN-scholenwerkgroep Rhenen zijn in mei van dit jaar succesvol verlopen. Er vonden bezoeken plaats aan de scholen in Rhenen en Elst voor de groepen 4, 5 en 6, waarbij een gids van het IVN een presentatie van drie kwartier gaf in de klas. De dagen na de presentaties volgden de tochten met de boot van de Blauwe Bever naar de Ingense Uiterwaarden.

Het weer was gedurende alle dagen prachtig, en de boottocht op de Nederrijn werd zeer enthousiast ontvangen. Na aankomst van de boot op de krib van de uiterwaard werd onder leiding van gidsen van het IVN en de Blauwe Bever in groepjes van ongeveer tien kinderen een wandeling gemaakt.

Hierbij werd instructie gegeven om in ganzenpas te lopen om de vogels niet te verstoren. Tijdens de wandeling rolden de kinderen van de dijk en verzamelden ze klei om gezichtsmaskers mee te maken. Daarnaast werden kaartjes met plakstrips gebruikt om bloemencollages te maken van zelfgeplukte bloemen. Eierdozen werden gevuld met verschillende items die tijdens de wandeling verzameld waren, zoals mosselschelpen, klei, veertjes, een eendenei en natuurlijk klei om mee naar huis te nemen. Een hoogtepunt was het verzamelen van eetbare kruiden en planten met behulp van een zoekkaart, waarvan bij terugkomst op de boot kruidenboter werd gemaakt. Deze boter werd op toast geserveerd en opge-

Heerlijke thee van zelfgeplukte munt

foto: Gert van Eden

Wandeling door de Ingense Buitenwaarden

foto: Gert van Eden

Safariboot de Blauwe Bever

foto: Gert van Eden

smuld. Ook werd verse munt geplukt waarvan een heerlijke thee werd gemaakt.

De dagen werden door iedereen als zeer geslaagd ervaren. Er hebben meer dan 200 kinderen deelgenomen aan de excursies. Regelmatig hoorde je roepen dat dit toch de leukste schooldag van het jaar was geweest en dat er weer veel geleerd was over de natuur. Zeker weer voor herhaling vatbaar!

Gert van Eden

Oproep van het bestuur

Beste leden,

Via deze weg willen we jullie aandacht vragen voor het volgende: het huidige bestuur van IVN Veenendaal-Rhenen is dringend op zoek naar extra bestuursleden. Momenteel hebben we vier bestuursleden en dat is erg krap. Er is ruimte voor minimaal twee extra bestuursleden en we zouden die plekken graag ingevuld willen zien. We bestaan als vereniging inmiddels 40 jaar en dat willen we graag nog 40 jaar voortzetten! Er worden in de vele werkgroepen heel veel activiteiten georganiseerd en dat heeft een mooie impact op onze omgeving. Dat willen we graag blijven voortzetten maar daarvoor is het belangrijk dat de vereniging goed wordt aangestuurd. Een wat groter bestuur zou daarbij helpen: meer verschillende ideeën, meer ruimte om taken te verdelen en vooral het borgen van het bestuur in het geval iemand wegvalt.

Daarom doen we bij deze de oproep om je aan te melden om te kijken of dit iets voor jou is! In het bestuur borgen we de organisatorische zaken rondom de vereniging, we zetten een koers uit voor de toekomst en we slaan bruggen naar partijen om ons heen, zoals andere verenigingen en de gemeenten. Het is divers werk, van maatschappelijk belang en voor een leuke vereniging waarin een hoop gebeurt!

Qua tijdsinvestering moet je denken aan één avond in de maand voor de bestuursvergadering en daarnaast wat vaste momenten in het jaar zoals de ALV of de nieuwjaarsborrel. Door de week heen moet je de tijd nemen om af en toe even de e-mail bij te houden. Daarnaast kun je ervoor kiezen om je als bestuurslid in te zetten voor wat praktische zaken, maar dat is naar eigen inzicht en mogelijkheden.

Lijkt het je interessant en wil je meer weten dan nodigen we je uit om contact met ons op te nemen via onze secretaris en eens mee te lopen met onze bestuursvergadering. Je krijgt dan een beter beeld van het werk voordat je definitief ja zegt.

Dus meld je aan als je wilt meehelpen om de toekomst van IVN Veenendaal-Rhenen vorm te geven en te borgen!

Bestuur IVN Veenendaal-Rhenen

KLEUR/TEKENWEDSTRIJD

Aly van Eijk, huistekenaar van IVN Veenendaal-Rhenen, is gevraagd om een speciaal ontwerp te maken voor de 40-jarige vereniging en dat is haar goed gelukt! Het thema VERGROENEN heeft ze uiteraard in haar tekening verwerkt, maar ze heeft haar tekening niet helemaal "af" gemaakt. Een unieke kans om je de Aly van Eijk-stijl eigen te maken en mee te doen aan deze unieke kleur/tekenwedstrijd. Iedereen mag meedoen! Alle leeftijden en voor deelname hoeft je geen IVN-lid te zijn. TIP: vraag naar de lijst van dieren en planten op de kleurplaat.

Wel een vereiste is dat je er plezier in hebt en dat je, net als Aly, een warm hart hebt voor de natuur en je je daarover blijft verwonderen. Je mag de in dit blad ingevouwen plaat inleveren bij de Groenhof, PWA-Park 317, 3905 CK Veenendaal, de bibliotheek van Veenendaal of een scan inzenden naar jubileum@ivnveenendaal-rhenen. Dit kan tot 30 augustus. De jury zal de kleurplaten beoordelen en op zaterdag 27 september de winnaars bekendmaken op de tweede speciale jubileumfeestdag. Doe mee, geef de kleurplaat door of doe het samen....

Samen vergroenen gaat het hardst en is het leukst!

FOTOWEDSTRIJD

Kijken, kijken en klik: een foto gemaakt! Vind je fotograferen ook zo leuk en deel je het resultaat graag? Dan is dit een buitenkans: de fotowedstrijd van deze zomer, uitgeschreven door de jubileumcommissie van IVN Veenendaal-Rhenen met als onderwerp: GroenDoen. "DE" foto van minimaal 2048 pixels dient recent in de omgeving van Veenendaal / Rhenen gemaakt te zijn. Graag je leeftijd vermelden en aangeven waar de opname gemaakt is. En onthoud: ***Wie groen doet, groen ontmoet!***

De uiterste inleverdatum is zaterdag 30 augustus. Je mag foto's digitaal (jubileum@ivnveenendaal-rhenen.nl) insturen of inleveren bij de Groenhof (PWA-Park 317, 3905 CK VEENENDAAL). Foto's worden eigendom van IVN en misschien wordt je werk wel afgedrukt in het Groene Blad: ter illustratie of als aanvulling van een activiteit. Een jury zal de ingezonden foto's beoordelen. De winnende foto's zullen getoond worden op de twee feestzaterdagen 20 en 27 september 2025. Tijdens de tweede jubileumdag worden de prijswinnaars bekendgemaakt.

Kootwijk: Zender & Zand

Veel mensen hebben vast wel eens afbeeldingen gezien van het iconische, voormalige zendgebouw van Radio Kootwijk. Het is het eerste grote betonnen gebouw van Nederland en is ruim 100 jaar oud. Oorspronkelijk diende het voor radio- en telefoonverbindingen met Nederlands-Indië. Tegenwoordig is het een vergader- en evenementenlocatie. Ook dient het gebouw regelmatig als decor voor film- en televisieopnamen. De authentieke elementen van het pand zijn niet te missen; de prachtige tegelvloer met spannend mozaïek, de gigantische zenderzaal (915 m²) met hoge raampartijen en een 15 meter hoog plafond!

Een excursie onder leiding van een gids van Staatsbosbeheer over het terrein en door alle ruimten in het zogeheten gebouw A ofwel De Kathedraal, is een unieke ervaring. Deze dag in maart sluiten we af met een wandeling over het Kootwijkerzand, de grootste actieve zandverstuiving van West-Europa. Start- en eindpunt is uitzichttoren De Zandloper nabij het dorp Kootwijk. Ruim zes kilometer verder doemen het zendgebouw en de watertoren op boven het geboomte.

Zendergebouw Radio Kootwijk

luchtfoto: ©Birdingplaces.eu

ZENDERSTATION RADIO KOOTWIJK

Rond 1900 wordt de vraag naar *betrouwbare radioverbindingen* met onze toenmalige koloniën steeds groter. Tot dan vindt de communicatie plaats via telegrafiekabels die op de zeebodem liggen. De kabels delen met Duitsland en Groot-Brittannië maakt de verbindingen kwetsbaar. Na uitvoerig onderzoek lijkt het mogelijk om de 12.000 km tussen Nederland en de Indische archipel rechtstreeks te overbruggen via de ether met een langegolfzender. De berichten bestaan slechts uit morsetekens, begeleid door gepiep en gekraak. Aan beide kanten van de lijn is de bouw van een ontvangst- en zendstation noodzakelijk.

In 1918 krijgt architect Julius Luthmann opdracht voor de bouw van een zendergebouw, een watertoren (voor koelwater van de zender) en bijgebouwen. Voor de vestiging van dit radiozendstation wordt gezocht naar een onge-

woond, afgelegen terrein, om geen of zo min mogelijk storende invloeden te ondervinden op het zendverkeer vanuit de omgeving. Bij het dorp Kootwijk op de Veluwe wordt de ideale locatie gevonden.

De eerste, in barakken gehuisveste, bewoners van *Radio Kootwijk* zijn 150 Amsterdamse werklozen, die op de 4,50 hectare grote zandverstuiving begroeiing verwijderen en de grond egaliseren. Zo raakt het terrein geschikt voor de

Zenderzaal: in gebruik tbv. concerten, filmopnamen etc. foto: Tineke Wouda
bouw van het zendstation.

Rondom het zendergebouw worden zes ruim 200 meter hoge masten opgericht, waartussen de antennes worden gespannen. Deze 'zendcirkel' heeft een diameter van 1200 meter. Het zendergebouw, nu een rijksmonument, is één van de meest uitgesproken voorbeelden van Art Deco-betonarchitectuur in Nederland en gemodelleerd naar de Sfinx van Gizeh, die de oude Egyptenaren als beschermer van de nabijgelegen piramides zien.

Tijdens de bouw wordt begonnen met de werving van *personeel*. Een deel van hen moet dag en nacht bereikbaar en beschikbaar zijn en dus bij voorkeur dichtbij het station wonen. Luthmann krijgt de opdracht om ook arbeiderswoningen en een hotel voor vrijgezelle werknemers te bouwen. Later nog eens uitgebreid met villa's voor hoger personeel.

Eind jaren twintig wonen er in Radio Kootwijk ongeveer 200 mensen, een gemêleerd gezelschap dat erg op elkaar aangewezen is in deze geïsoleerde enclave. De *gemeenschapszin* is daardoor hoog. Werkgever PTT zorgt voor diverse vormen van vervoer. Er is namelijk geen reguliere busverbinding met de buitenwereld. Een schoolbus, een marktbus, een kerkbus op zondagochtend en een voetbalbus op zondagmiddag worden geregeld naar Apeldoorn, de dichtstbijzijnde plaats van formaat.

Het complex van Radio Kootwijk is monumentaal erfgoed en heeft een rijke geschiedenis. Ook de pomphuisjes en transformatorhuisjes zijn industrieel erfgoed.

De *watertoren* zorgt voor de watervoorziening in de hele omgeving. Een bijzonderheid is de vuurtorenlantaarn die boven op de watertoren staat. Deze dient als waarschuwingslicht voor de luchtvaart, want begin jaren twintig vinden de eerste nachtvluchten plaats. Er mogen uiteraard geen vliegtuigen in het 'spinnenweb' boven het

400.000 Watt Machine met schakelaar 1923-1945

©radiokootwijk.nu

zendstation verstrikt raken. De scheepvaart op de Zuiderzee navigeert zelfs op dit lichtbaken. De 25 kilometer afstand tot Harderwijk wordt moeiteloos overbrugd. Pas in later jaren gaat het zicht verloren door steeds hogere boomgroei.

Gelijktijdig met de bouw van zendstation Radio Kootwijk begint in 1918 aan de andere kant van de lijn in Nederlands-Indië de bouw van de enorme *radiozender in de Malabarkloof bij Bandoeng* op West-Java.

In 1923 neemt de PTT het radiotelegrafisch zendstation in gebruik voor de lange golf; voor die tijd een technisch hoogstandje. Maar de ontwikkelingen gaan snel. Het Philips laboratorium in Eindhoven experimenteert inmiddels met een *kortegolfzender*. De verbinding via de korte golf is een enorme vooruitgang: het kost minder energie en ruimte, terwijl de geluidskwaliteit veel beter is. Nu is behalve telegrafie ook *telefonie* mogelijk. PTT stelt die radiotelefoondienst begin 1928 open voor het publiek, vanuit de vier grote steden in Nederland naar vier postkantoren op Java. Mensen kunnen nu praten met familieleden die ze vaak in jaren niet hebben gezien. Kosten vanaf 30 gulden, ongeveer een gemiddeld weekloon.

Reclame voor Rijks Radio Telefoondienst

©radiokootwijk.nu

Overzicht kloof radiostation Malabar (masten&antennes)

©holechistorie.nl

Watertoren met lichtbaken

foto: Tineke Wouda

Zendergebouw A - De Kathedraal

foto: Tineke Wouda

Op 7 januari 1929 wordt de nieuwe kortegolfverbinding officieel geopend door koningin-moeder Emma met de historische woorden: "*Hallo Bandoeng, hoort u mij?*" Bellen met de koloniën is dan voor elke Nederlander bereikbaar en spoedig daarna ook met andere landen en continenten.

In de *Tweede Wereldoorlog* komen al op 11 mei 1940 de eerste soldaten van de Wehrmacht naar Radio Kootwijk. De Duitsers maken dankbaar gebruik van het zendstation voor het contact met hun onderzeeboten in de Atlantische Oceaan. Op het dak van verschillende gebouwen is afweergeschut geplaatst en er zijn schuilkelders aangebracht.

Wanneer Canadese bevrijdingstroepen in aantocht zijn, blaast de vijand de zendmasten op. Delen van de installaties zijn al meegenomen naar Duitsland en de overgebleven zendapparatuur is vernietigd. De Duitsers proberen ook het hoofdgebouw in één klap te vernielen door er een mast overheen te laten vallen. Het gebouw van gewapend beton loopt echter geen schade op.

Na de bevrijding moet de PTT starten met nieuwe appara-

tuur en masten. Echter, in de Sovjetbezettingszone in Duitsland wordt de gehele geroofde zenderinstallatie teruggevonden. Veertig wagons brengen in 1947 het materieel terug. Het monumentale zendstation in Malabar is in 1945 geheel verwoest door de Japanners.

Tot 1970 is Radio Kootwijk het middelpunt van het intercontinentale telegrafie- en telefoonverkeer van en naar Nederland. Daarna onderhoudt Radio Kootwijk voor *Scheveningen Radio* de verbindingen met schepen over de hele wereld. De invoering van satellietverbindingen maakt Radio Kootwijk tenslotte overbodig. Eind 1998 is daarom het zendstation definitief uitgeschakeld. Sinds december 2009 is Radio Kootwijk na zo'n 90 jaar weer eigendom van *Staatsbosbeheer*.

Geïnteresseerd geraakt in de historie van het berichten verzenden en de bouw van de zendstations? Kijk dan vooral op radiokootwijk.nu met een schat aan informatie in woord en (bewegend) beeld. Ook interessant fotomateriaal en mooie verhalen op holechistorie.nl/verhalen/466-radio-malabar-kort-verhaal-van-cees-van-der-burg.

ZANDVERSTUIVING KOOTWIJKERZAND

Met zijn 700 hectare is het Kootwijkerzand de *grootste actieve zandverstuiving* van West-Europa. Actief, omdat het zand hier niet wordt tegengehouden door wortels van bomen en struiken. Het zand waait alle kanten op. Ook al is de zandverstuiving droog, er is ook leven. Het stuivend zand en de kenmerkende vliegdenen geven het gevoel hoe de Veluwe er heel vroeger moet hebben uitgezien.

Op de grote, stille heide

foto: Tineke Wouda

Ooit was het ter hoogte van het Kootwijkerzand voor mensen goed toeven. De zandgronden zijn goed te bewerken en vennen zorgen voor de watervoorziening. Waarschijnlijk woont er al in de *prehistorie* een kleine boerengemeenschap. Hieruit komen nieuwe nederzettingen voort, waarvan enkele door archeologen zijn onderzocht. Vondsten bewijzen dat het Kootwijkerzand ook in de *Romeinse tijd* bewoond is. Bij opgravingen in de jaren 70 worden de resten van veertig boerderijen uit de zevende of achtste eeuw blootgelegd, ooit ondergestoven door het zand. Ze zijn in perfecte ellipsvormen gebouwd. De archeologen vinden ook schuren, waterputten en opslagplaatsen voor graan.

Als je op het Kootwijkerzand rondloopt, kun je je nauwe-

Kootwijkerzand richting Radio Kootwijk en watertoren

©radiokootwijk.nu

lijks voorstellen dat het er ooit anders was, zo 'oer' ziet het eruit. Toch is deze stuifzandvlakte door de mens gemaakt. Net als bijna heel Nederland. In de *middeleeuwen* zoeken de mensen hogere delen als de Veluwe op, waar *bomen* staan. Hun vee loopt tussen de eiken, berken en dennen, maar ze willen ook *akkers* aanleggen en boerderijen en schuren bouwen. Ze beginnen de bomen te kappen. Beetje bij beetje maken de bossen plaats voor *heidevelden*. Die kunnen de boeren goed gebruiken om hun schapen op te laten grazen. Van de heide wordt de bovenste laag afgeplagd en vermengd met mest. Dit mengsel blijkt prima geschikt om de akkers mee te verrijken. In de middeleeuwen groeit de bevolking snel en wordt steeds meer afgeplagd. Alleen kaal zand blijft over.

Het ven valt droog en de zandverstuivingen breiden zich steeds meer uit. Het wordt een ramp voor de bewoners, die noodgedwongen moeten verhuizen. Hun weilanden, akkers, de drinkputten voor het vee, zelfs hun dorpen komen onder het zand te liggen.

In 1899 bepaalt de overheid dat er bomen geplant moeten worden om het zand vast te houden en wordt *Staatsbosbeheer* opgericht. Tegelijk is er stuthout nodig voor de *Limburgse mijnen*. Omdat grove dennen echte pioniersoorten zijn die goed ontkiemen in los zand en omdat ze een mooie rechte stam hebben, worden juist deze naaldbomen met duizenden tegelijk aangeplant. Bovendien kraakt het hout van de grove den vóór het breekt. Krakend hout is voor de mijnwerkers het signaal om de gangen steviger te stutten of zich snel uit de voeten te maken.

Gelukkig komt niet de hele Veluwe vol bomen te staan. Grote stukken heide en ook zandverstuivingen blijven gespaard. *Uitkijktoren De Zandloper* biedt vanaf dertien meter

Berken in heidelandschap

foto: Tineke Wouda

hoogte een prachtig uitzicht op het Kootwijkerzand. Dichtbij is de zandverstuiving, verderop de heide. Ook het imposante Art Deco-gebouw van Radio Kootwijk, dat hemelsbreed ruim zes kilometer verder tegen de bosrand oprijst, is vanaf de toren goed te zien.

Het stuifzand is als een *mini-Sahara*. In de zomer kan de temperatuur vlak boven het zand oplopen tot vijftig graden, daarna kan het zo snel afkoelen dat er 's nachts vorst aan de grond gemeten wordt. Ook hartje zomer. Voor de meeste planten en dieren zijn zulke grote schommelingen niet ideaal. Dennen hebben er geen last van. Er is ook geen water, nauwelijks beschutting en het zand bevat amper voedingsstoffen. Toch is er leven in deze barre omstandigheden. Op luwe plekken bloeien grassen als buntgras en zandzegge. Het Kootwijkerzand is de enige plek in Nederland waar de *kleine heivlinder* nog voorkomt. Dit bruine vlindertje zet zijn eitjes alleen af op de pollens van schapengras en buntgras. Op vochtiger plekken groeien korstmossen.

Uitzichttoren de Zandloper

foto: Tineke Wouda

Grove dennen kunnen uitwaaiëren doordat ze op de kale vlakte de ruimte krijgen. Hun stammen en takken groeien in bizarre bochten, omdat regen en wind vrij spel hebben. We noemen ze dan *vliegdennen*.

Vogels als boomleeuwerik, nachtzwaluw, tapuit en boompieper zijn *grondbroeders* en leven van pionierplanten en insecten die op de kale grond gedijen. De nesten zijn erg gevoelig voor verstoring. Loslopende honden of wandelaars buiten wegen en paden vormen regelmatig een fatale combinatie.

Ooit bedreigde het stuifzand de omgeving, maar nu zou je kunnen zeggen dat de bossen het zand bedreigen. Waar geen maatregelen genomen worden zullen altijd planten en bomen ontkiemen en uiteindelijk dichtgroeien tot bos. Daarom haalt Staatsbosbeheer regelmatig jonge boompjes weg en plagt de bovenste, groene bodemlaag af. Alleen op die manier blijft het Kootwijkerzand de zandverstuiving die het eeuwen geleden al was.

Tineke Wouda

Bronnen:

(Informatieborden van) Staatsbosbeheer

Radiokootwijk.nu

Holechistorie.nl

Slakkenkorrels

Europese egel

foto: Dierenambulance Vianen

ZIJN BIOLOGISCHE SLAKKENKORRELS SCHADELIJK VOOR EGELS?

Al meer dan tien jaar zijn er in België en Nederland biologische slakkenkorrels, op basis van de actieve stof ijzerfosfaat, te koop voor particuliere tuiniers. De voorbije jaren publiceerden tuinliefhebbers hun vermoeden dat deze korrels schadelijk zijn voor egels. Egels lusten immers graag een slak.

Wat als egels slakken verorberen die zijn gedood door ijzerfosfaat?

Velt wilde dit uitklaren.

Hoe gingen we te werk?

We verifieerden de wettelijk beschikbare info over ijzerfosfaat als actieve stof, we doken in de samenstelling van kant-en-klare handelsproducten, we raadpleegden beschikbare literatuur en legden ons oor te luister bij ECOstyle, de belangrijkste verdeler in België en Nederland, onder andere van het product Escar-Go.

Bij ECOstyle? Zijn zij geen betrokken partij? Ja, deels wel natuurlijk. Het voordeel van ons contact met hen is dat we zo snel beschikten over de ecotoxicologische en humane gezondheidsonderzoeken, noodzakelijk voor de markttoelating van Escar-Go.

Wat blijkt?

In de literatuur zijn geen onderzoeksresultaten te vinden die een schadelijkheid voor egels van ijzerfosfaat of kant-en-klare handelsproducten beschrijven. Uit de aanvraag tot markttoelating blijkt dat er tot de geteste concentratie van 5000 mg ijzerfosfaat/kg lichaamsgewicht/dag bij dierproeven in laboratoriumomstandigheden geen negatieve effecten vastgesteld zijn, noch met de werkzame stof ijzerfosfaat, noch met de hele slakkenkorrel. Om zoveel werkzame stof binnen te krijgen, zou een egel van 1 kg een onwaarschijnlijke hoeveelheid van 500 g Escar-Go op één dag volledig moeten opeten.

De voorgeschreven dosis van deze slakkenkorrels in de tuin is 5 g/m². Een egel eet gemiddeld 40 slakken per nacht. Een slak heeft 2 of 3 korrels nodig om gedood te

worden. Eén korrel weegt gemiddeld 0,03 gram, dus een egel zou via die slakken 3,6 g ijzerfosfaatslakkenkorrels per nacht eten. Dat is een hoeveelheid die meer dan een factor 100 lager is dan de maximaal geteste hoeveelheid waarbij er in dierproeven geen effect vastgesteld werd. In de praktijk blijkt dat slakken na het eten van ijzerfosfaatkorrels de grond in trekken en daar sterven. Net daar kan de egel ze moeilijker vinden.

Andere ingrediënten?

Escar-Go en vergelijkbare korrels bestaan voor meer dan 90 procent uit een lokmiddel op basis van graanmeel. Ze hebben een blauwe kleur door het toedienen van een voedingskleurstof die dient om vogelvraat te minimaliseren. Sommige merken van slakkenkorrels op basis van ijzerfosfaat bevatten EDTA (ethyleendia-minetetra-azijn-zuur), dat de opname van ijzerfosfaat door slakken zou bevorderen, maar nevenwerkingen heeft voor zoogdieren. Escar-Go bevat geen EDTA.

Royaal uitstrooien?

Nee, natuurlijk niet. Slakken zijn onderdeel van een eco-systeem, zij hebben hun plek. Er zijn ook heel wat andere preventieve en curatieve methodes om de schade door slakken in te perken. Dat lees je hier: velt.nu/tip/wat-doe-je-tegen-slakken. Alleen in geval van hoge nood, als je opbrengst in je moestuin in gevaar komt, kun je overwegen om biologische slakkenkorrels te gebruiken. Uit onze analyse blijkt dat er geen aanwijzingen zijn dat ze egels schade toebrengen.

Dorothy Reijn

Uit tijdschrift: ‘Seizoenen’ mei-juni 2025 van Velt, vereniging voor ecologisch leven en tuinieren.

Broeihopen

Ringslang © Jelger Herder / Ravon

BROEIHOPEN IN DE TURFWEIDE

In natuurgebied de Turfweide, gelegen aan de Slaperdijk bij Veenendaal, zijn in het voorjaar op een aantal plaatsen flinke hopen plantenaafval te zien. Deze bulten liggen er niet om opgeruimd te worden, maar zijn bedoeld voor ringslangen. Deze dieren hebben voor hun voortplanting

Overzicht Turfweide aan Slaperdijk foto: Henk te Paske

broeihopen nodig, waarin ze hun eieren kunnen leggen. De ringslang is een beschermde diersoort in Nederland en komt op allerlei plekken voor. Het dier is als reptiel aangewezen op een waterrijke omgeving. De niet-giftige slang is volstrekt ongevaarlijk. Het is een cultuurvolger en maakt dankbaar gebruik van bijvoorbeeld mesthopen of bulten plantenaafval.

De ringslang is een toppredator, die voornamelijk leeft van reptielen, amfibieën en vissen. Reptielen, zoals kikkers en salamanders, zijn er voldoende in de Turfweide. In de broeihopen, waar de ringslangen 20-30 eieren per legsel afzetten, is de temperatuur door broei van de plantenresten optimaal. Ook zijn de eieren er goed beschermd.

Broeihopen Turfweide foto: Henk te Paske

Met een maximale lengte van 120 cm is het de grootste slang in Nederland. Om aan belagers te ontkomen kan de ringslang zich schijndood houden. Hierbij draait hij zich in kronkels op zijn rug, laat zijn bek schuin open hangen met de tong eruit en draait zijn pupillen weg. Ook probeert de slang zijn belager onder te smeren met een extreem stinkende substantie uit zijn cloaca.

De soort is wettelijk beschermd en is volgens de Rode lijst kwetsbaar. De laatste jaren is een geleidelijke, maar constante daling in aantallen te zien.

Henk te Paske

Bron: <https://www.ravon.nl/>
Nieuwsbrief St. De Turfweide

Planten determineren

TERUGBLIK CURSUS PLANTEN DETERMINEREN

Van begin maart t/m eind april heeft de cursus 'planten determineren' plaatsgevonden onder de enthousiaste leiding van *Erich Grothe* – de schrijver van het boek 'De flora in Veenendaal'. Uiteindelijk hebben zes mensen aan deze cursus deelgenomen en waren er zes bijeenkomsten van twee uur.

Details van planten onderzoeken door binoculair

foto: Theo Bijkerk

Erich had zich goed op de bijeenkomsten voorbereid, hij had de cursus volgens vast stramien opgebouwd. In de eerste les was er een inleiding op het geheel, het ging over de indeling van het plantenrijk, over de naamgeving (Nederlands en Latijn) en over de opbouw en onderdelen van een bloem.

In de daaropvolgende lessen werd in het eerste gedeelte een bepaalde familie aan de hand van de kenmerken besproken. Erich legde door tekeningen en afbeeldingen uit waaraan je de familie kon herkennen.

Vervolgens gingen wij als deelnemers aan de slag met plantjes van de besproken familie die Erich dezelfde mid-

Vuurwantsen

foto: Tineke Wouda

dag had geplukt. Onder binoculairs onderzochten wij stamper, meeldraden, enz. Dat was een intensieve, verhelderende en leuke manier om naar bepaalde planten te kijken. Men was enthousiast bezig en liet elkaar ook zien wat men had gevonden.

Het laatste deel was voor mij – en ook voor de anderen geëloof ik – het moeilijkste deel, nl. aan de hand van de *Flora Heukels* planten determineren. De bedoeling was om door een beslisboom telkens een stap verder te komen en uiteindelijk de juiste plant te vinden. Dat was door de vele begrippen en kenmerken best lastig. Met het geduld en de uitleg van Erich kwamen we uiteindelijk wel tot de gewenste oplossing!

Erich Grothe met deelnemers cursus

foto: Theo Bijkerk

Het waren dus zinvolle, maar ook gezellige bijeenkomsten. Wij zijn in de loop van de cursus veel wijzer geworden. Erich had zich in de cursus op een aantal families geconcentreerd, zoals de kruisbloemen-, rozen-, composietenfamilie. In totaal zijn er tien families besproken. Als blijk van doorzetting werd door het IVN een certificaat van deelname uitgereikt. Op de foto ziet u de trotse deelnemers met de cursusleider in het midden.

Ik merk dat ik nu anders en meer naar bloemen en planten kijk. Ik heb nog een lange weg te gaan, maar het begin is gemaakt. Ik heb ook gemerkt dat vele andere IVN'ers mij verder helpen bij het bepalen van bloem en plant en lukt het niet helemaal, dan hebben we nog de app!

Theo Bijkerk

Meeuw aan het strand

foto: Tineke Wouda

Natuur in Diddersgoed

Afgelopen winter hebben we een aantal knotwilgen geknot in de tuin. Samen met IVN-groep *De Zwammen* zijn ook buiten de tuin de knotwilgen langs de vijvers geknot. Jurre van het Ichthus College loopt stage bij De Zwammen en heeft drie ochtenden meegeholpen met zagen. In juni komen 4 tot 6 klassen van het Ichthus College de tuin bezoeken in verband met een schoolproject; ze gaan zelf een ontwerp maken voor een woonwijk inclusief parken etc. Ze bezoeken dan diverse locaties in Veenendaal-West.

De natuurtuin ontwikkelt zich goed. Ik krijg wel de indruk dat het met de stand van wilde bijen slecht is gesteld; er zitten nog nauwelijks wilde bijen in het nieuwe insectenhotel.

In de tuin zijn enkele oranjetipjes gezien die hun eieren leggen op de bladeren van pinksterbloemen en op lookzonder-look. Ook vliegen er dagpauwogen en gehakkelde aurelia's. Bont zandoogje vliegt er het hele voorjaar en zomer. Gewoon blauwtje wordt ook regelmatig gezien. Op 15 mei zag ik een landkaartje, nog niet eerder gezien in Diddersgoed.

In de tuin broeden verschillende vogelsoorten:

- * roodborst, winterkoning, merel, pimpelmees in nestkast, koolmees in nestkast, vink, grote bonte specht bij de buren, ekster, heggenmus, waterhoen (van elk één paar)
- * tjiftjaf, zwartkop (twee paren van elk)
- * houtduif (drie paren)

Vernieuwde vlonders door het rietgedeelte

foto: Bert Budding

De vogels foerageren ook in de omgeving. De steenuilencast is nog niet bezet. De ijsvogel laat zich zo nu en dan nog zien, dat zou betekenen dat ze een nest kunnen hebben in de omgeving van het Valleikanaal/Rode Haan. De voorjaarsbloemen hebben prachtig gebloeid. Er zijn enkele nieuwe struiken geplant afgelopen winter en twee meidoornbomen met bijzondere vruchten en bloesem die veel bijen aantrekt. De gelegde meidoornhaag

Gemeente maait gazons minder vaak: dit is het resultaat foto: Bert Budding

staat er prachtig bij en bloeit ook.

De afdeling Groenvoorzieningen van Veenendaal is vorig jaar gestart om delen van de gazons minder vaak te maaien. De strook 'gazon' aan de westzijde wordt nu 1-2x per jaar gemaaid. De paardenbloemen en madeliefjes hebben prachtig gebloeid. Wilde bijen bezoeken juist ook paardebloemen.

De tuin wordt regelmatig bezocht door een sperwer. In maart zag ik op drie meter voor mij een slapende sperwer, heel fraai heb ik hem op de foto kunnen zetten. Hij had de kop in de veren gestoken. Ik maakte wat geluid en na enkele seconden vloog hij weg. Prachtig. Vanochtend (15 mei) zag ik dat de gemeente de vlonders heeft vernieuwd, prachtig! Ik had er niks over gehoord. Dank aan gemeente Veenendaal.

Half september zal de verlande kikkerpoel worden opgeschoond door groenbedrijf Vaarkamp uit Ede. Hiervoor is extra budget aangevraagd bij het bestuur.

Elke laatste zondag van de maand is de tuin open tussen 15:00 en 16:00 uur.
Wees welkom!

Bert Budding

Bliksemboom zomereik - Liniedijk Renswoude, 10 mei 2009

Stukken hout lagen tot 50 meter uit de boom ...

In de nacht is boom geexplodeerd door bliksem

foto: Bert Budding

Natuurgadgets.nl

natuur - outdoor - ontdekken

Voor jouw nieuwe kijker of scope

Ook voor:

- Verrekijkers
- Zaklampen
- Loepen
- Bushcraft
- Vleermuisdetectors
- Veldgidsen
- Scouting
- Wandelen
- Cadeautjes
- en nog veel meer ...

Bel 026 - 2060099 voor een afspraak in Wolfheze of bestel online

Dealer van o.m. Barr & Stroud, Bresser, Bynolyt, Eschenbach, Kowa, Meopta, National Geographic, Vortex

Hado Groen Techniek

Bos Tuin en Parkmachines

Munnikenweg 155 Veenendaal / Renswoude

www.hadogroentechniek.nl

0318 - 517879 of 511006

Merkdealer van

STIHL

A

VIKING

TIGA

AMBROGIO

HONDA
Power
Equipment

installatiebedrijf
Bouman

- Waarborg installateur voor gas- en watertechnische installaties
- Dakbedekkingen
- Aanleg, onderhoud cv-installaties en gastoestellen
- Rioleringen
- Lood- en zinkwerken
- Installeren van sanitair
- Ventilatie & aircosystemen

Postbus 307, 3900 AH Veenendaal

Bezoekadres: Generatorstraat 9, 3903 LH Veenendaal

Telefoon (0318) 51 00 01, Fax (0318) 54 38 57

info@boumaninstallatie.nl

www.boumaninstallatie.nl

Lid van
UNETO-VNI

Bijles passend bij **jou**

MAJA STAVLEU

Sk	Wi	Na	Bi
SCHEKUNDE	WISKUNDE	NATUURKUNDE	BIOLOGIE

- Bijles exacte vakken/rekenen
- Bevoegde docente met zeer veel ervaring
- Warme en coachende stijl
- Betere cijfers, meer inzicht en zelfvertrouwen
- In Dragender-Noord of bij u thuis

BIJLES-SKWINABI.NL
WHATSAPP 0646074363

DAILYWORKWEAR.NL

- ✓ BEDRIJFSKLEDING
- ✓ SPORTKLEDING
- ✓ PROMOTIEKLEDING
- ✓ WERKSCHOENEN

Wageningsealaan 46 | VEENENDAAL

Kom voor al je biologische boodschappen
naar Odin!

Je vindt ons in Ede, Veenendaal en
Wageningen

Kijk voor meer info
en openingstijden op
Odin.nl

biologische foodcoop **Odin**

RIEN VAN BARNEVELD

SCHILDERSBEDRIJF ■ INTERIEUR

WWW.RIENVANBARNEVELD.NL

0318 - 556463

H. van de Kant bv
stucadoorsbedrijf
Zeist

Telefoon 06 538 160 90
030 69 95 661

Activiteiten

Afdelingsactiviteiten in onze omgeving kunt u vinden op:

IVN Veenendaal-Rhenen
[ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/activiteiten](https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/activiteiten)
IVN Ede
[ivn.nl/afdeling/ivn-ede/activiteitenprogramma](https://www.ivn.nl/afdeling/ivn-ede/activiteitenprogramma)
IVN Zuidwest Veluwezoom
[ivn.nl/afdeling/zuidwest-veluwezoom/activiteiten](https://www.ivn.nl/afdeling/zuidwest-veluwezoom/activiteiten)
KNNV Wageningen en omstreken
[wageningen.knnv.nl/agenda](https://www.wageningen.knnv.nl/agenda)

Warm Welkom

IVN Veenendaal-Rhenen heet alle nieuwe leden van harte welkom. In het overzicht de leden die vermelding in Het Groene Blad op prijs stellen.

Wim van Tuijl	VEENENDAAL
Anja van Roekel-Henken	VEENENDAAL
Sevda Durusoy	VEENENDAAL
Gerrit van Nifterik	VEENENDAAL
Marlies Krijgsman-Davelaar	VEENENDAAL

Zaaddoos judaspenning foto: Tineke Wouda

Hereford runderen bij boerderij De Eekhoeve foto:Tineke Wouda

LID WORDEN VAN IVN

U kunt het werk van de IVN-afdeling Veenendaal-Rhenen steunen door IVN-lid te worden. Leden zijn van harte welkom bij onze activiteiten.

Als lid ontvangt u, naast ons Groene Blad dat vier keer per jaar verschijnt, ook het kwartaalblad **Mens en Natuur** van de landelijke IVN-vereniging.

Aanmelding:
<https://www.ivn.nl/word-lid>

Opzegging en/of verhuizing: z.s.m. opgeven via:
ledenadministratie@ivnveenendaal-rhenen.nl

Bijdrage Groene Blad

Hebt u iets moois of unieks beleefd in de natuur, vertel dat door een stukje te schrijven voor het Groene Blad. Iedere bijdrage is welkom. Deel deze ervaring met de lezers van dit blad. Net zoals die prachtige foto die u hebt gemaakt. Laat iedereen meegenieten van al het mooie van de natuur. Hebt u weet van activiteiten die voor de lezers van het Groene Blad interessant of zinvol zijn, maak het (liefst ruim van tevoren) kenbaar bij de redactie.

Redacteur Groene Blad
vacant

Belangstellenden die willen meehelpen met het maken van het Groene Blad en die het redacteurschap eventueel op zich willen nemen, zijn van harte welkom!

ARCHIEF GROENE BLAD
Vorige nummers van het Groene Blad zijn te vinden op:
<https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/archief-van-het-groene-blad>

Groene kikker foto: Tineke Wouda

